

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН
АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2023-3/4

**Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года**

Хива-2023

МУНДАРИЖА
ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Akhmedov U. Linguistic interpretations of semantic derivation	5
Bahodirova F.B. Til va nutq buzilishlarida neyrolingvistikaning roli	8
Begizova M. Implementing pair work in efl classroom	11
Bekmurodova I., Shamsiddinov B. Javlon Jovliyevning “Qo‘rqma” romanida psixologizm prinsiplari	14
Boltayeva G.Sh. O‘zbek va fors-tojik adabiyotida muxammas janri taraqqiyoti	16
Djumaniyazova Z.N. Ingliz va o‘zbek xalq maqollarida ayol obrazining ifodalanishi	19
Ganiyeva Sh.A. Frazelogik birliklarda shartlanganlik munosabati	21
Ibragimov N. The role of bilingualism in the development of social sciences	24
Igamuratova D.Ch. “Gapiruvchi” ismlar tarjimasida borasida ayrim mulohazalar	26
Jabbarova L. Oliy ta’lim muassasalari talabalarining fonetik kompetentsiyalarini oshirishning ahamiyati	30
Jalilova L.J., Nematova R. Rey Bredberining «Farengyeyt bo‘yicha 451 daraja» asarida ijodkor va ijod psixologiyasi	32
Jalilova L.J., Salimova D.H. Analysis of the methods of using satire in the works of Said Ahmed's “Qoplon,” and George Orwell's “Animal farm”	37
Jamolova Z.N. Adabiy obzorga xos poetik xususiyatlar	40
Khodjaeva D., Eshpulatova M.M. Comparative analysis of introductory words in Uzbek, English and Russian languages	43
Madjidova R.U., Khusanov E.D. Ingliz adabiy tili va unda dialektizmlarning xususiyatlari	46
Mahmudova N. Sodda gapning murakkablashuvi xususida	49
Mamadaliyeva S.A., Vardiyashvili G.A. Adabiy -tanqidiy maktubning genezisi	51
Mamatova D.M. Xitoy tilida ta’ m bildiruvchi sifatlar diskursi	53
Mamirbaeva D.Dj., Jumamuratova D. The Importance of Project-based tasks in Developing Pedagogical Discourse Analysis	57
Masharipova V.S. Asar qahramonlarning imijlarini tavsiflashning no verbal usullari	60
Nematova N.A. Konnotatsiyani lingvokulturologiyada aniqlash muammosi	63
Niyazmetova D., Kazakova N.D. The usage-based theory of language acquisition	67
Novik K.P. English and russian proverbs in the pragmalingvocultural aspect	70
Qobilova N.S., Ollomurodov A.O. O‘zbek va ingliz tilidagi konseptual metaforalar tarjimasining qiyosiy tahlili	73
Qodirova N. “Olami sibyon” – “tarjumon” ilovasi	77
Rahmatova M.M., G‘aniyeva N.G’. XX -XXI asr Amerika she’riyati tendensiyalari	80
Rajabov A.U. O‘zbek zamonaviy adabiyoti rivojlanish bosqichlari	82
Rajabov A.U. O‘zbek zamonaviy adabiyoti taraqqiyoti	86
Rakhmatova M.M., Botirova N.F. Poetic voice of Alma Luz Villanueva’s “Mother, may i?”	89
Ribinskaya E. G. Analysis of slang as a subsystem of language	92
Rustamova Sh.A. Nutqiy kalimalarining tarjima qilinishi: lingvistik tahlil	94
Ruziyeva N.Z. Evfemizm va sinonimiya munosabati xususida	97
Safarova F.N. Derivation of gastronomy terms in english and uzbek languages	99
Safarova M.Z. Buxoro viloyati hududidagi etnotoponimlarning grammatik tuzulishi xususida	102
Saidova Z.Kh. Lexico-semantic classification of phraseological units and their relation to the lexical layer	105
Samandarova G.I. Sohaga oid lingvistik terminologiya tahlil qilish tushunchasi	108
Samandarova L.S. Erkin Samandar romanlarida mif, afsona va rivoyatlarning o‘rni	110
Samandarova S.F. George Orwell and his place in the development of new journalism – a new trend in literature	113

imo-ishoralari, umuman olganda xatti-harakati mazmunga to'g'ri kelmasa ham pasayadi". Shunday qilib, talabalar bilan nutqiy o'zaro munosabatlarning malakali qurilishi o'qituvchiga o'quv jarayonida pedagogik salohiyatdan iloji boricha samarali foydalanishga yordam beradi. Talabalarning professional nutq kompetensiyasini takomillashtirish uchun material tanlashga to'xtalib o'tamiz. O'quv vazifalarini uch turga bo'lish mumkin:

1. reseptiv (boshqa shaxsning kommunikativ xulq-atvorining xususiyatlarini diqqat, kuzatish, tahlil qilish va tushunish uchun vazifalar);
2. reproduktiv (transformatsiyasiz ko'payish);
3. samarali (ma'lum muammoli vaziyatda o'z kommunikativ faoliyati).

Yosh mutaxassisni shakllantirishda o'qituvchi ibratini alohida o'rin tutadi. Bu to'g'ridan-to'g'ri ta'limning yuqori bosqichida professional nutqni rivojlantirish bo'yicha ko'rib chiqilayotgan masalaga tegishli. Shunday qilib, dars davomidagi nutqlarda, tinglovchilarga murojaat qilishda, iboralarni bir xilda takrorlashdan ko'ra, ingliz nutqining original namunalaridan foydalanish uchun ko'plab imkoniyatlar mavjud. Og'zaki nutqni mashq qilish uchun talabalarni ingliz tili darslarida professional nutq aloqasiga o'rgatish o'qituvchining kommunikativ faoliyatining asosiy funksiyalarini amalga oshirish uchun talabalar o'zlashtirishlari kerak bo'lgan haqiqiy nutq materialini o'z ichiga olishi kerak. Talabalarni kasbiy nutq mashg'ulotlariga tayyorlash faqat taklif qilingan mashqlarni bajarish bilan cheklanib qolmaydi. Talabalarning egallagan kasbiy malakalarini saqlash, mustahkamlash va yanada takomillashtirish faoliyatini tashkil etish zarur. Kasbiy nutq kompetensiyasini oshirish bo'yicha doimiy va maqsadli ish zamonaviy o'qituvchining muvaffaqiyatli faoliyatining kalitidir.

Xulosa qilib aytganda, talabalar kasbiy nutq kompetensiyasiga asoslangan ta'limning asosiy mohiyati tashkil qilingan o'quv-tarbiya jarayonida talabalar tomonidan o'gallangan bilim, ko'nikma va malakalarni o'z shaxsiy hayoti davomida, shuningdek, kasbiy va ijtimoiy faoliyatda qo'llay olish kompetensiyalarini takomillashtirishga yo'naltirish sanaladi. Kompetensiyaviy yondashuvda o'qitish maqsadlari talabalar tomonidan o'z-o'zini anglash, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quv maqsadlariga erishish yo'llarini tushunish, talabalarning o'quv-bilish faolligini oshirish, talabalarning shaxs sifatida o'z-o'zini rivojlantirish orqali jamiyat va mustaqil hayotga moslashuvi, ijtimoiylashuvi kabi ustuvor yo'nalishlarni mo'ljallashni nazarda tutish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Zunnunov A., va boshqalar - «Pedagogika tarixi» oliy o'quv yurtlari uchun O'quv qo'llanma. – Toshkent, «SHarq» matbaa kontserni, 2000 yil.
2. Munavvarov A.K. «Pedagogika» tahriri ostida. Toshkent. «O'qituvchi». 1996 y.
3. Tursunov I.Y. Nishonaliyev U.N. «Pedagogika kursi» - Toshkent. O'qituvchi. 1997 y.
4. Abdullaeva SH. A. va boshq. —Pedagogika — Toshkent., Fan nashriyoti. 2004 yil.
5. Asqarova O'. —Pedagogikadan amaliy mashqlar va masalalar. (Bakalavrning barcha pedagogik yo'nalishi uchun o'quv-uslubiy qo'llanma). Toshkent- —Istiqol 2005 y.

UO'K 81-13

REY BREDBERINING «FARENGEYT BO'YICHA 451 DARAJA» ASARIDA IJODKOR VA IJOD PSIXOLOGIYASI

L.J. Jalilova, PhD, Buxoro davlat universiteti, Buxoro
R. Nematova, magistrant, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

Annotatsiya. Quyidagi maqolada, Rey Bredberining Farengeyt bo'yicha 451 daraja asarida ijodkor hamda ijod psixologiyasi haqida so'z boradi. Shuningdek, asarda tasvirlangan davr psixologiyasi insonlarning psixologik dunyosi analiz qilinadi. Farengeyt bo'yicha 451 daraja asarining tahlili ham keltirib o'tiladi.

Kalit so'zlar: psixologiya, ongsizlik, ommaviy axborot vositalari, fikrsiz jamiyat, Farengeyt 451, fikrlash, dystopian

Аннотация. Данная статья посвящена психологии рассказчика и творчества Рэя Бредбери. А также, проводится анализ его романа «451 градус по Фаренгейту», в котором раскрываются контекст, структура и жанровое своеобразие романа. Помимо этого, дается определение понятию художественного символа в литературе, описывается его структура, приводится классификация, а также методы интерпретации.

Ключевые слова: психология, бессознательное, СМИ, бездумное общество, 451 градус по Фаренгейту, мышление, антиутопия.

Abstract. The following article deals with the psychology of narrator and the psychology of creativity of Ray Bradbury's "Fahrenheit 451". Also, the psychology of the period and people of that time is described. An analysis of the work of «Fahrenheit 451» is also cited.

Key words: psychology, unconscious, media, thoughtless society, Fahrenheit 451, thinking, dystopian.

«Farengeyt bo'yicha 451 daraja» distopiyan amerikalik yozuvchi, Rey Bredberining 1953-yilda yozilgan romani. Ko'pincha uning eng yaxshi asarlaridan biri sifatida qaraladigan «Farengeyt bo'yicha 451 daraja» o'sha davrdagi Amerika jamiyatini ochiq oydin ko'rsatib beradi.[10]

«Farengeyt bo'yicha 451 daraja» Rey Bredberi tomonidan, «Ikkinchi Qizil Qo'rquv» mobaynida hamda Germaniya natsistlardagi kitoblarni yondirish va Sovet Ittifoqining mafkuraviy repressiyalaridan ilhomlangan Makkarti davrida yozilgan. Bredberining roman yozish uchun da'vo qilingan motivatsiyasi bir necha bor o'zgartirgan. 1956 yilgi radio intervyusida Bredberi ushbu asarni, qo'shma Shtatlarda kitoblarni yoqish xavfi haqida xavotiri tufayli yozganligini aytdi. Keyingi yillarda u kitobni ommaviy axborot vositlari adabiyot o'qishga bo'lgan qiziqishni qanday kamaytirishi haqidagi sharh sifatida ta'riflagan. 1994 yilda bergan intervyusida bredberi kitobdagi senzuraning allegoriyasi sifatida siyosiy to'g'rilikni keltirib, uni «hozirgi kunlarning haqiqiy dushmani... qora guruhlar bizning fikrlashimizni nazorat qilmoqchi va siz ba'zi narsalarni ayta olaysiz» deb atagan. Gomoseksual guruhlar ularni tanqid qilishingizni xohlamaydilar. Bu fikrni hamda so'z erkinligini nazorat qilish demakdir. [9]

Ushbu rivoyatning jamoaviy tabiati tufayli Farengeyt bo'yicha 451 daraja inson psixikasining hamma joyda mavjud bo'lgan tarkibiy qismlariga, ya'ni kollektiv ongsizlikka mos keladigan ramzlar va tasvirlarga boy. Ushbu maqola ushbu hikoyaning universalligini va uning o'ziga xos xususiyatlarini talqin qilish uchun romanning Jungian psixoanalizini chuqur o'tkazishga qaratilgan. Romandagi monomitning kosmogonik tsiklining namoyon bo'lishini o'rganish va har bir bosqichning ramzlarini alkimyoviy an'analardagi arxetipik ekvivalentlari bilan parallel ravishda o'rganish orqali ushbu tadqiqot yashirin ma'no tuzilmalarini chuqur tushunishga erishadi. ushbu romanning yashirin qatlamlariga kodlangan va uning ta'siriga oydinlik kiritadi ushbu universal rivoyatning ongsiz ravishda murojaat qilingan.[6:9]

Bredberi farengeytda kattalashtiradigan psixologik holat Karl Jung tomonidan psixikaning ongsiz va ongli komponentlari o'rtasidagi bo'linish yoki bo'shliq sifatida aniqlangan. Boshqacha qilib aytganda, psixikada doimiy nomutanosiblik holatini keltirib chiqaradigan ong foydasiga ongning bir tomonlamaligi. "Zamonaviy insonning ma'naviy muammosi" va "o'tish davridagi sivilizatsiya" deb nomlangan maqolalar seriyasida, ular ham mashhur kitobning bir qismidir ZAMONAVIY INSON QALB IZLASHDA(1933) Jung zamonaviy sivilizatsiyaning psixologik holatini tashqi tomonga yo'naltirilgan deb hisoblaydi, subliminalga chuqur mazmunli sho'ng'ish yo'q psixika dunyosi. Jung zamonaviy hayot sharoitlari insoniyatni yolg'iz va "tarixiy bo'lmagan" qilib qo'ygan deb hisoblardi. Zamonaviy hayot hozirgi kunning to'liq ongi va ilmiy ong shaxslarning jamiyatning boshqa a'zolari bilan jamoaviy tajribaga, "umumiy ongsiz"suv osti tajribasiga bo'ysunishiga to'sqinlik qilganligi sababli yolg'izdir. Va zamonaviy hayot tarixiy emas, chunki ular hozirgi va kelajakdagi moddiy yutuqlar uchun o'tmishni qurbon qildilar va unudilar.

«Farengeyt bo'yicha 451 daraja» romanining tahlili. «Farengeyt bo'yicha 451 daraja» kitobida Gay Monteg va uning kitoblarni yondiradigan o't o'chiruvchidan, kitob o'qiydigan isyonchiga aylanishi haqida hikoya qilinadi. Monteg zolim jamiyatda yashaydi, u barcha fuqarolar uchun murakkablik, qarama-qarshilik va tartibsizlikning barcha manbalarini yo'q qilishga harakat qiladi. Monteg roman davomida tushunganidek, uning vatandoshlari ma'naviy jihatdan unchalik baxtli emas edilar. Bu dunyodagi odamlar doimo reklama va sayoz o'yin-kulgilar bilan yo'q qilinadi va ularga o'zlari haqida o'ylash yoki o'zlarining hissiy holatini baholash uchun joy qolmaydi. Natijada jamiyat tobora xudbin, zavq-shavq izlovchi, dunyo bilan aloqasi uzilib qolgan va bo'sh bo'lib borayotgan manqurtlarga aylanib borishadi.

Monteg erkin ruhli Klaris MakKlellan bilan birinchi uchrashuvdan so'ng, u yashab turgan jamiyat duch keladigan muammolarni anglay boshlaydi. Avvaliga, yosh ayol uni chalkashtirib yuboradi. O'zining barcha hayratlanarli, g'ayrioddiy xatti-harakatlariga qaramay, Monteg qiziquvchan bo'lib qoladi va ular yo'l o'rtasida xayrlashganlaridan keyin, u Klarissining so'nggi savoliga eslaydi: "Siz baxtlimisiz?" Ayni paytda u qanday javob berishni bilmaydi, lekin bu savol hayratlanarli. Uyg'a kelganida, uning birinchi javobi rad etish bo'ladi: "Albatta, men baxtliman. U nima deb o'ylagandi? Yo unday emasmi?" Shu bilan birga, u bir narsani anglaydi: "U baxtli emas edi ... U o'z baxtini niqob kabi kiyib olgan, u qiz esa Montegning bu niqobini yulib olgan edi." [4:14]

Bu iqrorlik romanda katta ahamiyatga ega, chunki Monteg o'z xotini Mildredni uyqu tabletkalarini haddan tashqari iste'mol qilganidan so'ng yotoqda hushidan ketib qolganini topishidan oldin sodir bo'ladi. Mildredning oshqozonini yuvish va unga shoshilinch qon quyish uchun Tez Tibbiy Yordam guruhi kelganida, ular Montegga bunday hodisa doimo sodir bo'lishi haqida xabar berishadi. Mildred o'zining o'limga nisbatan tajribasizligidan norozi bo'lib ko'rinaradi va Monteg xotini shunchalik bo'sh bo'lib qolganini tushunadiki, u hatto uyg'oq bo'lsa ham uxlab yotibdi. [8]

O'zining baxtsizligini tan olish va xotining bo'shligini anglash o'rtasida Monteg yozilajak satirlarda nimadir noto'g'ri ekanligini tushunib yetadi. Isyonkor ayolning o'zini tiriklayin yoqib yuborganiga guvoh bo'lgan shok hodisa Montegning o'zgarishiga turtki beradi. Bu ayol o't o'chiruvchilar uning kitoblarini olib qo'yishiga yo'l qo'ymasdan o'lishni tanlaganiga guvoh bo'lganida, u o'z jamiyatining chuqur muammolarini to'liq anglaydi. Monteg isyonkor ayol bilan bo'lgan epizodda kitob o'g'irlaganida, u dahshatli kapitan Bitti va umuman jamiyat bilan keskin ziddiyatga tushadi. Bitti darhol Montegni noqonuniy kitoblar saqlayotganlikda gumon qiladi va unikiga tashrif buyuradi, shu vaqt ichida u kitoblarning taqiqlanishiga olib kelgan ijtimoiy va texnologik tarixni tushuntiradi. Bitti Montegni o'qishdan qaytarishni xohlaydi, lekin uning nutqi teskari ta'sir ko'rsatadi. Bitti ketganidan so'ng, Monteg hayotini yo'q qilishga bag'ishlagan narsasini tushunishga qaror qiladi: kitoblar. [4:62]

Montegning kitoblarning qadr-qimmatini izlash qarori to'g'ridan-to'g'ri romanning avj nuqtasiga olib keladi. Mildred Montegning o'qish qaroriga qat'iy qarshilik ko'rsatadi. Bir kuni, Monteg uyiga qaytib kelganida, Mildred va uning do'stlarini "zalda" televizor ko'rayotganining guvohi bo'ladi. Bu holat ikkalasi o'rtasidagi ziddiyatni avjiga chiqaradi. Monteg ularning sayoz fikrliligidan g'azablanadi va ularni kitobdan parcha tinglashga majbur qiladi. Garchi u hazil sifatida kitob o'qib bermoqchi bo'lsa-da, uydan chiqib, darhol o't o'chiruvchilarga xabar bergan ayollarni xafa qiladi. Romanning eng yuqori cho'qqisi Bitti Montegga o'z uyini yoqib yuborishni buyurganida keladi. Monteg bo'ysunish o'rniga Bittini yoqib yuboradi va qochib ketadi. Monteg shahardan qochib, daryo bo'ylab suzib ketadi. To'lqinlar uni shahar tashqarisiga olib chiqadi va mamlakat chekkasiga, qishloqqa olib boradi. Monteg u yerda buyuk kitoblarni xotirasiga saqlashga hayotini bag'ishlagan hamfikir ziyolilar guruhini uchratadi. Roman shaharga bomba tushib, vayronalarga aylanishi bilan yakunlanadi. Monteg boshchiligidagi ziyolilar guruhi qayta qurish umidida vayron bo'lgan shahar tomon yo'l oladilar. [6:3]

Romanning oxiriga kelib, Montegning o'zgarishi tugallandi. Garchi u kitoblardan olgan ma'lumotni hali o'zlashtirmagan bo'lsa-da, uning tafakkuri o'z jamiyatini rad etish va yangisini yaratish imkoniyatini qabul qilish uchun yetarli darajada o'zgarishlarga uchraydi. Oldingi jamiyat bilimdan voz kechganligi sababli qulagan bo'lsa, bilim yangi jamiyat uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Romanning psixologik tahlili. Spekulyativ fantaziya-bu insoniyatning hozirgi holatiga diqqat bilan qaraydigan, odamlar orasida keng tarqalgan holat yoki xususiyatni aniqlaydigan va kelajakda hikoya ramkasida uning imkoniyatlarini kengaytiradigan janr. Nil Geyman romanning kirish qismida yozganidek, Farengeyt 451 kabi hikoyani keltirib chiqaradigan narsa bu bayonotdir: "agar bu davom etsa ..." [7]. Inson holatining ayrim fazilatlarini ajratib, ularning oqibatlarini kengaytirish orqali, agar ular rivojlanishda davom etsa, muallif ularni hozirgi paytda chuqurroq tushunishni maqsad qilgan. Rey Bredberi G'arb jamiyatida guvoh bo'lgan narsa insoniyat merosining yomonlashishi va qadrsizlanishi edi. Ushbu g'oya hikoyada kitoblarni taqiqlash va yoqish bilan ifodalangan bo'lsa-da, metafora bilan bu tarixga nisbatan ixtiyoriy johillikni, aniqrog'i insoniyatning jamoaviy bilimlarini

anglatadi, nafaqat kitoblarda, balki har bir shaxsning jamoaviy ongsizligida ham uchraydi. Bu nafaqat tashqi dunyodagi ba'zi tarkibni yo'q qiladigan ko'rlik, balki u shaxsni ruhiy hayotdan ajratib turadigan o'ziga xos xurofot turiga aylanadi. O't o'chiruvchilar nafaqat g'oyalari, balki ota-bobolarimiz hayotning zaifliklari bilan qanday munosabatda bo'lganligi, tabiatni tushunish va odamlarni o'zaro bog'liq ishtirokchi sifatida mazmunli yashash sayohatini berish uchun ushbu tizim ichiga joylashtirish uchun bilimlar tizimini tashkil etganligi haqida yozilgan.

Buning o'rniga, Farengeytdagi tinch aholi yaqin o'tmish haqidagi yolg'on bilan oziqlanadi va uzoq o'tmish haqida zulmatda yashaydi. Ular insoniyatning azob-uqubatlariga va ular yaratgan javoblarga ko'z yumishni tanladilar. Biz romanda totalitar hukumat tomonidan o'rnatilgan ustki tuzilma emas, balki jamiyatni indistopik holatlarga qo'yadigan odamlarning asta-sekin tanlovi ekanligini bilib oldik. Ular o'z e'tiborlarini jurnallar va televizor ekranlarining o'tkinchi tasvirlariga qaratdilar va kitoblarda aytilgan tushunish qiyin bo'lgan tushunchalar va falsafiy va diniy haqiqatlarni yo'q qildilar. Ular ma'nodan mahrum bo'lgan va tasviriy, bo'sh o'yin-kulgi, reklama va yuzaki muloqot bilan to'ldirilgan materialistik markazlashtirilgan dunyoda yashaydilar. Ular sezgilar vaqtinchalik qondirish aratilgan past-qarori bilan yorqin va tez hayot kechirish. Bu dunyoda hatto shaxsiy xotiralar ham unutiladi, Monteg bilan ham shunday bo'ladi, u xotini bilan qachon va qaerda birinchi marta uchrashganini eslay olmaydi.

Distopian yozuvchi Rey Bredberi garchi ushbu romanni 20-asr o'rtalarida yozgan bo'lsada bu asar hozirgi davrning kitobdagi haqiqiy aksiga o'xshaydi. Ya'ni yozuvchi o'z asarida 21-asrning global muammolaridan birini bashorat qiulib ketgandek go'yo. Insonlar kitob o'qimaydilar va hamma foydasiz teleshoular yoki qanaqadir saviyasiz reklamalar bilan vaqtlarini zoye ketkazadilar. Televizor ko'rish yoki quloqchinda musiqa tinglash umuman olganda hech narsa qilmay vaqtni belkorchilikda sarflash edi bu jamiyatning vazifasi. Bu jamiyatda miyasiz zombilar yashardi faqatgin Klarissia ismli qizdan tashqari. Davlat shunday tuzum o'rnatgan ediki, kitob o'qish uyda kitob saqlash jinoyat edi. Agar insonlar kitob o'qishni boshlasalar, ular miyyalarini ham ishlatishni fikrlashni boshlaydilar. Shuning uchun kitoblar turgan yerida yoqib yuborilardi. Bizning hozirgi texnika asrimiz bilan solishtiradigan bo'lsak, Bredberi tasvirlagan jamiyatdan hech qanday farqi qolmagan. Hamma insonlar o'z hayotlarini ijtimoiy tarmoqlarda reklama qilish, yolg'on xabarlar tarqatish, ochiqchasiga internet tarmoqlarida bir birovlar haqida bo'htonlar tarqatish bilan band bo'lib qolgan. Insonlar shunchalik o'zlarini band qilganlarki, kitob o'qishga arang vaqt topadilar. Texnika asri insonlarni aqlli uskunlarga bog'lab, ulardan haqiqiy manqurtlarni yaratyapti. Bredberi tasvirlagan jamiyat ham aslida shunday edi. Ular fikrlashdan qo'rqishardi, kitobdan qo'rqishardi, savol bergan kishilardan qo'rqishardi. Chunki ularning miyyalariga shunday singdirilgan.

Farengeyt dunyosining o'ziga xos xususiyati shundaki, uning ichida o'zini o'zi anglamaydigan tinch aholi yashaydi. Ushbu avtoritar jamiyatda murakkab fikrlash va o'zini o'zi aks ettirishning har qanday shakli butunlay yo'q qilindi va u shaxslarni individualligidan mahrum qildi. Farengeytdagi tinch aholi sezilarli darajada yuzaki bo'lib, hatto onalar ham o'z farzandlari bilan hissiy aloqaga ega emaslar. Odamlar bolalar bog'chasidan beri o'zlaridan begonalashish uchun tizim tomonidan to'liq shakllangan va o'qitilgan. Mojaroni bartaraf etish uchun har bir fuqaro boshqalar bilan bir xil bo'lishi kerak. O'z-o'zini anglash belgilarini ko'rsatadigan har bir kishi kuzatuv tizimi tomonidan darhol topiladi va pastga tushiriladi, Clarisse bilan ham shunday. Farengeyt fuqarolari devorlarni, reklamalarni, jurnallarni va sport poygalarini qamrab oladigan televizor ekranlari orqali tasviriy, bo'sh o'yin-kulgilar bilan to'yingan. Ular sezgilar vaqtinchalik qondirishga qaratilgan past-qarori bilan moddiy yorqin va tez hayot kechiradilar.

Gay Monteg, hikoya qahramoni bilim izlashda ulkan psixologik o'zgarishlarga uchraydi va o'zini aqlsiz yovuz odamdan o'zini va dunyosini qutqarishga intilayotgan o'tkir qahramonga aylantiradi. Dastlab, Gay Monteg ushbu psixologik vaziyatda istisno emas. U boshqalar kabi o'zidan bexabar. Bundan tashqari, u yigirma yil davomida o't o'chiruvchi bo'lib kelgan va hech qachon uning kasbining oqibatlarini shubha ostiga qo'ymagan. U ko'r-ko'rona ajoyib tuzilma xohlagan narsani qilmoqda. O'zi bilmagan holda, u yovuz odamning kiyimlarini kiyadi va uning qo'llari yo'q qilish va o'zgartirmaslik uchun kuygan kishidir. Biroq, u anima ta'sirida uyqudan uyg'onganidan so'ng, u hayotining noto'g'ri holatidan xabardor bo'lib, unga berilgan yolg'on shaxsni qo'yib yuboradigan va

arxetip bilan tanishadigan uning ongsizligidan yuz o'g'irgan qahramon birinchi o'zgarishini boshlaydi.. Bunday o'zgarish Monteg boshdan kechiradigan metaforik o'lim va qayta tug'ilishni talab qiladi va u kimligini, qayerda ekanligini va qayerga borishi kerakligini qabul qilishdan kelib chiqadi. Ushbu qabulning bir qismi uning zaif tomonlarini og'riqli anglashni o'z ichiga oladi, Peterson shunday deb muhim e'tirofni ta'kidlagan: "o'lik zaiflikni qabul qilish-bu haqiqiy qahramonlik uchun shart bo'lib xizmat qiladigan paradoksal kamtarlikdir." Shu paytdan boshlab qahramon tug'iladi va uning kashfiyot va assimilyatsiya sayohati boshlanadi. U Montegni o't o'chiruvchini yoqib yuboradi va Monteg qahramoni sifatida tiriltiradi. Keyinchalik, Monteg o'tib boradigan harakatlar ketma-ketligi Kempbell tomonidan xaritada universal Monomifik naqsh uchun umuman mosdir.[11:20]

Farengeyt bo'yicha 451 daraja roman ning spekulativ xayol kelajakda o'rnatilgan hikoya doirasida mavjud bo'lgan ba'zi insoniy fazilatlar imkoniyatlarini kengaytirish tendentsiyasi bilan tavsiflanadi. Bredberi inson holatining ba'zi xususiyatlariga guvoh bo'lgan va kelajakda ularning oqibatlarini kattalashtirib, ular rivojlanib borishini taxmin qilib, hozirgi paytda ularning chuqurroq tushunishlariga erishishni maqsad qilgan. Ushbu hikoya uchun asos bo'lgan bir xil e'tirof Karl Jung tomonidan zamonaviy davrning psixologik holatidagi bo'linish yoki bo'shliq sifatida qanday aniqlanganligi, bu ongni tark etishga olib kelgan ongsizlik bilan bog'liq bo'lgan bo'shliq sifatida ichidagi ruhiy dunyoni qanday aniqlanganligi batafsil muhokama qilinadi. Muammo markaziy ravishda zamonaviy shaxsning tashqi moyilligi bilan bog'liq bo'lib, uni o'z borlig'ining ichki tuzilmalari bilan begonalashtirdi.

Rey Bredberini psixologik jihatdan tahlil qiladigan bo'lsak, asarning yozilgan vaqtiga yaxshiroq e'tibor qaratish zarur. Ya'ni 20-asr o'rtalarida yaratilgan. Bu davrda, ayni zamonaviy ilmi fan va texnikalar- uyg'onish ostonasida turgan payt edi. Ba'zi jamiyatlarda ilmsizlashtirish avjiga chiqqan bo'lsa, ba'zi jamiyatda ilm bu qo'rquv katta xavotir edi. Bredberi shu narsalardan ilhomlanib balki ulardan nafratlanib «Farengeyt bo'yicha 451 daraja» romanini yozadi. Avtor ochiqchasiga amerika jamiyatini qoralagani uchun, kitobini maxsus qog'ozlarda, faqatgina issiqlikda ko'rib o'qisa bo'ladigan qilib nashr ettiradi. Bredberi ma'lum bir jamiyatni ochiqchasiga tanqid etish oson emasligini tushunib yetgan edi.[1:18]

Jung yozganidek:"zamonaviy inson o'rta asrlardagi akasining barcha metafizik ishonchlarini yo'qotdi va ularning o'rniga moddiy xavfsizlik, umumiy farovonlik va insonparvarlik g'oyalari o'rnatdi". Bu bir tomonlama munosabat zamonaviy hayotning abadiy ma'nosi yo'qligining sabablaridan biridir. Ushbu nuqtaning o'ta tasviri xarakterida ko'rinadi Mildred kim Landsmanning so'zlariga ko'ra: "Bredberi zamonaviy dunyoda kuzatgan xususiyatlarning kengaytmasi. Mexanik mo " jizalar orqali haqiqatni tark etish istagi "(995). Mildred bilan birinchi uchrashuvimiz-Monteg uyga kelib, uxlab yotgan tabletkalarni haddan tashqari dozasini topganda. U beparvo, yuzaki va surunkali tushkunlikka tushgan, lekin u o'zini o'zi anglamaydi, chunki u tushunar ekan, uning hayoti u mutlaqo qurbon bo'lgan davlat mafkurasiga ko'ra normal, baxtli hayot bo'lishi kerak. Uning yagona tashvishi Montegni to'rtinchi televizion devorni sotib olishga ishontirishdir, shunda u o'zining sevimli dasturining xayoliy haqiqatiga chuqurroq kirib borishi mumkin. Bu materialistik dunyoqarash "materiyadagi ruh" deb ataladigan zamonaviy dunyoni talon-taroj qildi, bu ongsiz ravishda ma'lum tarkibni ob'ektlarga loyihalash orqali muloqot qilish usulidir [Jung 10:5820].

Biroq, bu bayonotlar ongsizlikning kundalik zamonaviy hayotda hech qanday rol o'ynamasligini yetkazishga urinmayapti. Bunday holat imkonsiz bo'lar edi. Aksincha, biz ongsiz jarayonlarimizdan qanchalik bexabar ekanligimiz va zamonaviy dunyo bizning ruhiyatimizning qorong'u burchaklariga nisbatan nodonligimizni qanchalik oson oqlashi bu fikrlarni ko'taradi. Muammo Markaziy ravishda zamonaviy shaxsning tashqi moyilligi bilan bog'liq bo'lib, uni o'z mavjudotining ichki tuzilmalari bilan shu darajada begonalashtirdiki, "agar u o'z nigohini o'z ongidagi chuqurchaga qaratsa, u kashf etadi. u erda betartiblik va zulmatni mamnuniyat bilan e'tiborsiz qoldiradi"[Jung 5:4386]

Bundan tashqari, psixikada hech narsa o'chirilmasligi yoki yo'q qilinmasligi psixologiyaning umumiy qoidasidir. Ruhiy energiya kompensatsiya qiladi va to'ldiradi va agar ongsizlikning ba'zi mazmuni ongli va birlashtirilmasa, ular patologik alomatlarini keltirib chiqaradigan boshqa shakllarda ko'tariladi. Jung yozganidek inson va uning ramzlari (1964):" bizning dunyomiz, shunday qilib

aytganda, nevrotik kabi ajralgan " (85). Farengeyt dunyosining ajralib chiqishining yana bir sababi-bu jamiyatning baxtning xayoliy holatiga ko'r-ko'rona moyilligi. Bu baxtga chuqur his qilingan qoniqish orqali erishilmaydi, aksincha baxtli bo'lishning yagona yo'li qarama-qarshi fikr va hissiyotlarning barcha manbalarini yo'q qilishdir. Kitoblar davlat baxtining dushmani ekanligiga ishonishadi va bu baxt pufakchasini saqlab qolish o't o'chiruvchilarning burchidir. Kapitan bitti Montagga qilgan ma'ruzasida ushbu baxt falsafasini mukammal tushuntiradi:

Xulosa qilib aytadigan bo'lsam, men ushbu romanni o'qib tugatganimda, haqiqatdan o'zimiz yashab turgan jamiyatni ko'rganday bo'ldim. Ilm fan tarraqqiy etib ketishi kerak bo'lgan bir vaziyatda, ayni o'qish, izlanish davrida bo'lgan yoshlar vaqtlarini ko'ngilochar joylarda vaqtichog'lik qilib o'tkazayotganliklari achinarli holat. Kitoblar o'qilishi kerak, lekin kitob javonlarida chang bosib yotgani yoki bo'lmasa, kutubxonlar inson qadami yetmaganidan aftoda ahvolga kelib qolganini guvohi bo'lish mumkin. Texnikalar ilmga sarflashimiz kerak bo'lgan qimmatli vaqtimizni olib qo'yayotgani alamlidir. Mening fikrimcha Rey Bredberi ham men o'qish jarayonida ko'nglimdan o'tkazgan fikrlarni, o'z asarini yozish mobaynida o'ylagan bo'lsa kerak. Haqiqatdan, kitoblar insonlarni ma'naviy inqirozdan, ongsizlashishdan saqlaydi. Kitoblarni yoqib yuboradigan jamiyatni emas, ularni o'qib savol berishdan va fikrlashdan qo'rqmaydigan insonlar guruhini yaratishimiz darkor.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ko'chimov Ulug'bek Qo'chqarovich «Fantastik asarlarda badiiy psixologizm konsepsiyasi» (Rey Bredberi va Hojiakbar Shayxov ijodi misolida)
2. Jung, Carl Gustav. et al., *Man and His Symbols*. Edited by Jung. Von Franz. New York: Doubleday, 1964. Print.
3. Jung, Carl Gustav. *The Collected Works of C. G. Jung*. 20 vols. Edited by Herbert Read et al., New York: Routledge, 2014. Print.
4. Jung, Carl Gustav. *C.G. Jung Letters*. Edited by Gerhard Adler and Aniela Jaffé, vol. 1: 1906–1950, Princeton University Press, 2014.
5. Jung, Carl Gustav. *C.G. Jung Letters*. Edited by Gerhard Adler and Jeffrey Hulen, vol. 2: 1951-1961, Princeton University Press, 2014.
6. Jung, Carl Gustav. *Modern Man in Search of a Soul*. Translated by W.S Dell References 101 and Cary Baynes, Florida, Harvest, 1933.
7. Jung, Carl Gustav. *Nietzsche's Zarathustra: Notes of the Seminar Given in 1934–1939*. Routledge, 1988.
8. Albright D., Eller J. Writing by Degrees: The Family Tree of Fahrenheit 451. Match to Flame: The Fictional Paths to Fahrenheit 451. Colorado Springs, CO. Gauntlet Publications.
9. Rey Bredberi «Farengeyt bo'yicha 451 daraja»
10. Жалилова Л., Кипчаков Р. Мотивы личностного самосознания в романе Рэя Бредбери «451 градус по Фаренгейту». Тилнинг лексик-семантик тизими, қиёсий типологик изланишлар ва адабиётшунослик муаммолари. Материаллар тўплами. Тошкент. Камалак – VIII чиқиши.
11. Amiral Ansari «Fahrenheit 451: A Jungian Psychoanalysis of the Monomyth»
12. Щербитко А. В. Тема и образ книги в романе Р. Бредбери «451° по Фаренгейту». Москва. Рема. 2011.
13. Fahrenheit 451: Full Book Analysis | SparkNotes
14. Fahrenheit 451 by Ray Bradbury | Goodreads
15. https://en.wikipedia.org/wiki/Fahrenheit_451

UDC 82.042

ANALYSIS OF THE METHODS OF USING SATIRE IN THE WORKS OF SAID AHMED'S "QOPLON," AND GEORGE ORWELL'S "ANIMAL FARM"

L.J.Jalilova, PhD, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

D.H.Salimova, magistrant, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

Annotatsiya. Tadqiqot satirikaning qo'llanilish usullari, uning o'ziga xos xususiyatlarini qamrab oladi. Amerika va O'zbek qisqa hikoyalari „Qoplön“, hamda „Animal Farm“, larda milliy xususiyatlari, ularning tahlili, satirikaning namoyon bo'lish usullari ochib beriladi. Tadqiqot shuningdek, yozuvchining asarlarida aks ettirilgan asl qarashlariga asoslangan satirik hikoyalarning o'ziga xos xususiyatlarini ham o'rganadi. Bundan tashqari, tezisda satira yonalishining asosiy o'rinda turishi ham aytib o'tiladi.

Kalit so'zlar: satira, kulgi, qisqa hikoyalar, milliy xususiyatlar, amerikalik mualliflar, mubolag'a, kinoya.